VILNIUS

Diana Antropikaitė,
Gintautas Rackevičius

Vilniaus gatvė 41

2013 m. sezono tyrimų metu Vilniaus g. 41 teritorijoje, naujai statomo administracinio korpuso 4 P dalyje ištirtas apie 186 m^2 plotas (1 pav.). Kultūrinio sluoksnio storis siekė 4,8 m (H_{abs} 105,60–110,40 m). Radinių sąraše registruoti 887 vertingi radiniai, datuoti XV–XX a. Ankstesni teritorijos tyrimai, istorijos bei kartografijos duomenys išsamiai pristatyti anksčiau (žr. *ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 483–490). 2013 m. tyrimais nustatyta, jog ankstyviausi XV a. teritorijos apgyvendinimo pėdsakai neišlikę. XVI a. duobės užpildo viršutinėje dalyje, XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios sluoksnyje, rastas vienintelis XV a. radinys – Kazimiero Jogailaičio grašis.

2013 m. sezono metu baigta tirti duobė, buvusi ties tyrimų ploto Š pjūviu. Pradėjus ją tirti 2012 m., ištirta didesnė (Š) jos dalis. 2013 m. ištirta šios duobės XVI a. užpildo P dalis (2 pav.). Ji buvo ties praėjusio sezono tyrimų ploto P pjūviu. Remiantis ankstyviausių duobės užpildo sluoksnių medžiaga – virimo puodų (3 pav.), vazonų liekanomis, aptiktomis 2012 m. tyrimų metu, galima manyti, kad ji iškasta XVI a. I pusėje. Vėlyviausiuose duobės užpildo sluoksniuose 2012–2013 m. tyrimų sezonų metu surasti XVI–XVII a. pradžios radiniai, tarp jų XVI a. II ketvirčio renesansinės rozetės, padengtos polichromine glazūra, kampas bei 1563 m. kaldinta sidabrinė Žygimanto Augusto 3 grašių moneta (4: 2 pav.).

Likusioje – didžiojoje tyrimų ploto dalyje, virš geltono smėlio įžemio (jo paviršius yra ties H_{abs} 106,40–107,60 m altitudėmis) susiformavę XVII a. I pusės sluoksniai. Galima manyti, kad ankstyviausi teritorijos apgyvendinimo pėdsakai ir to meto buvęs paviršius sunaikintas XVII a. pradžios statybų ir teritorijos tvarkymo metu. Tai netiesiogiai patvirtina ir 2012 m. sezono metu į Š tirtame plote XVII a. sluoksniuose rasti pavieniai XV a. buitinių keraminių indų fragmentai. Šiems sluoksniams priskirta tik menka XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios radinių dalis. Tai buitinės (XVI a. pabaigos – XVII a. pradžios dubens pakraštėlis, keptuvės rankena ir kt.) ir statybinės keramikos fragmentai, švininės kulkos, kaltinės vinys, švininės plombos ir kt.

Ties H_{abs} 107,20 m altitude geltono smėlio įžemyje išryškėjo penkių XVII a. I pusės duobių kontūrai. Tikėtina, jog duobės atsiradusios kasant smėlį XVII a. pradžioje Radvilų valdoje vykdytoms statyboms. XVII a. viduryje – II pusėje tik dvi duobės užpiltos buitinėmis šiukšlėmis. Vienoje iš jų aptikti 2 Jono Kazimiero šilingai bei Stanislovo Augusto grašis. Kitoje rastas Jono Kazimiero šilingas. Likusių duobių

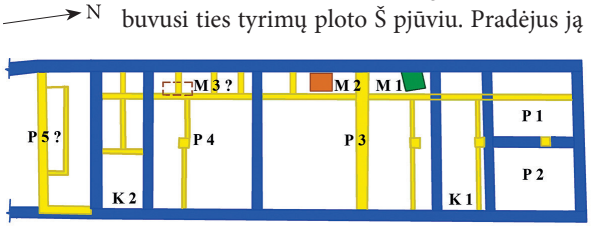

– XVII a.
– XVIII a.
– XIX a.
– XX a.

1 pav. XIX a. pradžios – XX a. pastato pirmojo aukšto patalpų ir XVII–XVIII a. mūrinių statinių schema, 2012–2013 m. tyrimų duomenimis. G. Rackevičiaus brėž.

Fig. 1. Diagram of the 17th–18th centuries masonry structures and the ground floor rooms of the early 19th–20th centuries building based on the 2012 and 2013 excavation data.

2 pav. Tyrimų ploto Š dalis, raudonai pažymėtas XVI a. duobės kontūras, vaizdas nuo R. G. Rackevičiaus nuotr.

Fig. 2. The N part of the excavated area, as seen from the E. The contours of the 16th century pit are marked in red.

užpilde archeologinių radinių neaptikta. Matyt, jos buvo užpiltos tik suformavus – dar statybų metu.

Visame tyrimų plote ties H_{abs} 107,00–108,2 m altitudėmis išlikęs XVII a. vidurio – II pusės sluoksnis. Šiam horizontui priskirti daugiausiai XVII a. I pusės koklių fragmentai, padengti polichromine ir žalios spalvos glazūra, puošti treliažo vartuose, lubų kesonų, iškilaus pusrutulio, maureskos, augaliniais motyvais. Taip pat pasitaikė pavienių koklių fragmentų, puoštų Radvilų erelio herbu, dubeninių koklių dugnų, puoštų rozete (5 pav.). Dar jame aptikta šiam laikotarpiui būdingo koklio – čerpės fragmentų, vietinės gamybos bei importinių indų – virimo puodų, dubenų, puodynių liekanų. Rastas patrankos sviedinys, vinių, švininių kulkų, batų pasagėlių (6 pav.), švininių prekių plombų (4:3 pav.), kabutis, žiedas, spynos rakto fragmentas, kryželis (4:4 pav.). Iš numizmatinių radinių šiam sluoksniui priskirti daugiausia

0 10 cm

3 pav. XVI–XVII a. virimo puodas. G. Rackevičiaus nuotr.

Fig. 3. 16th–17th centuries cooking pot.

XVII a. 7 dešimtmetyje kaldinti Jono Kazimiero variniai šilingai. Taip pat vienas retesnių radinių – Jono Kazimiero 6 grašių moneta.

Didžiojoje tirto ploto dalyje ties H_{abs} 107,60–108,60 m altitudėmis išlikę XVII a. pabaigos – XVIII a. sluoksniai. Juose rasta smulkių XVII a. plokštinių koklių, padengtų poli-

4 pav. XVI–XVII a. radiniai: 1 – siuvimo antpirštis; 2 – 3 grašiai, Žygimantas Augustas; 1563 m.; 3 – prekės plomba, Flandrija; 4 – kryželis. G. Rackevičiaus nuotr.

Fig. 4. 16th–17th centuries finds: 1 – a thimble; 2 – the 1563 Sigismund II August 3 groat coin; 3 – a merchandise seal, Flanders; 4 – a small cross.

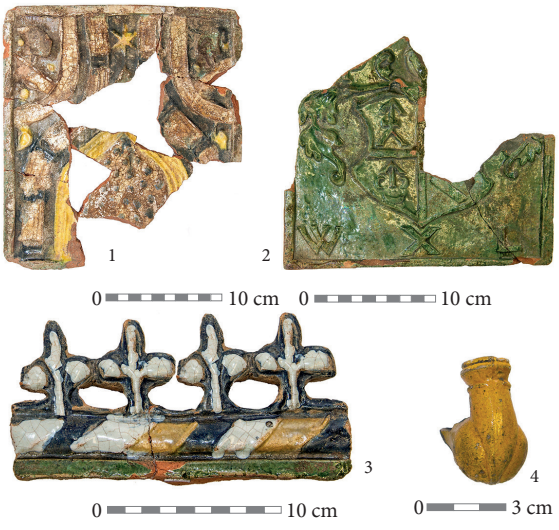

5 pav. XVI–XVII a. radiniai: 1 – plokštinis koklis; 2 – herbinis koklis (dalinai rekonstruotas); 3 – karūninis koklis (dalinai rekonstruotas); 4 – pypkė. G. Rackevičiaus nuotr.

Fig. 5. 16th–17th centuries finds: 1 – a panel stove tile (Blattkachel); 2 – a coat–of–arms stove tile (Wappenkachel) (partially reconstructed); 3 – a 'crest' stove tile (Bekrönungskachel) (partially reconstructed); 4 – a pipe.

chromine bei žalios spalvos glazūra fragmentų. Vienas jų herbinis – puoštas Radvilų ereliu. Taip pat rasta neglazūruotų buitinių keraminių indų liekanų, pasaga, švininių tekstilinių plombų, knygos viršelio apkalas, antpirštis, diržo sagtis, saga ir švininė kulka, XVII a. 7 dešimtmetyje kaldinti 3 Jono Kazimiero šilingai ir dar 7 neatpažintos monetos, viena sidabrinė ir 3 varinės, bei du Jono Kazimiero ir vienas Zigmanto Vazos šilingas, flamandiškos prekės plomba. Vėliausi šiems sluoksniams priskirti numizmatiniai radiniai – tai Abiejų Tautų Respublikoje ir Rusijos imperijoje 1736–1768 m. kaldintos monetos.

Nuo viršutinio XVIII a. sluoksnio paviršiaus ties H_{abs} 108,30 m altitude iškastos dvi duobės. Vienos duobės užpildui priskirti XVII a. žalios spalvos glazūra padengtų herbinių koklių fragmentai, neglazūruoto karnizinio koklio fragmentas, buitinės keramikos liekanos, bato pasagėlė bei Jono Kazimiero šilingas. Visi radiniai datuoti XVII a. Dar vienos XVII a. pabaigos – XVIII a. duobės kontūras – tai mūrinio statinio kolonos (?) pamato duobė (7 pav.). Statinio paskirtis išlieka neaiški. Galbūt tai XVIII a. posesijas 395 ir 407 skyrusios arkinės konstrukcijos mūrinės tvoros pamatinės kolonos liekanos. Jos nugriautos iki XIX a. pradžios namo statybos.

Didžiojoje tirto ploto dalyje ties H_{abs} 108,10–108,60 m altitudėmis išlikęs XIX a. pradžios namo statybos sluoksnis. Remiantis kartografine medžiaga ir 2012 m. tyrimų duo-

6 pav. XVI–XVII a. radiniai: 1 – patrankos sviedinys; 2 – švininės kulkos; 3 – vinys; 4 – bato pasagėlė. G. Rackevičiaus nuotr.

Fig. 6. 16th–17th centuries finds: 1 – a cannonball; 2 – lead bullets; 3 – nails; 4 – a heel plate.

menimis, galima teigti, jog jis priskirtinas laikotarpiui nuo 1808 m iki 1837 m. 2012 m. jame rasta XIX a. pradžioje Rusijos imperijos Lenkijos kongreso karalystėje (1815–1832 m.) kaldinta 5 grašių moneta. Galima spėti, kad moneta buvo nukalta 1816 m. Aleksandro I valdymo laikotarpiu (1801–1825 m.). Taigi, pagal šį numizmatinį raidinį galima patikslinti 2012 m. nustatytą XIX a. pradžios namo statybos laikotarpį. Greičiausiai jis pastatytas 1816–1837 m.

Didžiojoje tirto ploto dalyje ties H_{abs} 108,40–108,80 m altitudėmis išlikęs XIX a. pradžioje susidaręs sluoksnis bei XX a. pradžioje (iki 1915 m.) sudegusių medinių pastato vidaus patalpų grindų liekanų horizontas. Be kitų sluoksniams priskirtų nevertingų radinių, po XIX a. pradžios pastato grindimis surasta keletas XVIII–XIX a. monetų (1812 m. Rusijos imperijos 2 kapeikos ir XVIII a. kapeika, XIX a. Lenkijoje kaldinta 5 grašių moneta bei Jono Kazimiero šilingas), 1802 m. Rusijos imperijos plomba, dvi XIX a. sagos.

Viršutiniai tyrimų ploto sluoksniai, fiksuoti ties H_{abs} 108,40–110,30 m altitudėmis, susidarę XX a. pertvarkant pastato patalpas po XX a.

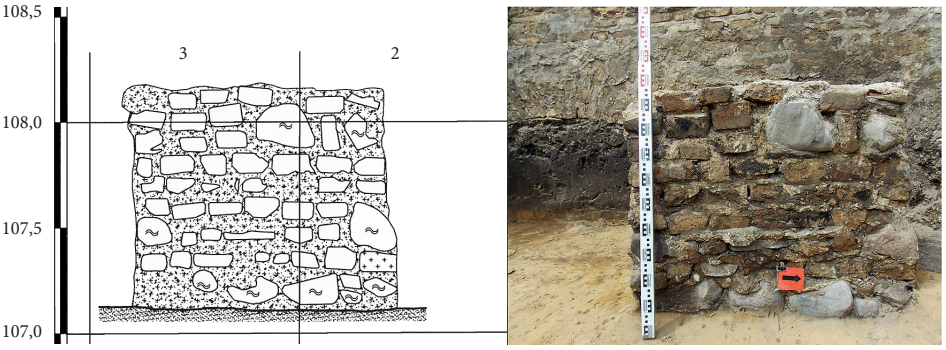

7 pav. XVIII a. statinio (kolonos?) pamato dalis. G. Rackevičiaus nuotr.

Fig. 7. Part of an 18th century structure's (column?) foundation.

pradžioje kilusio gaisro, taip pat namo P priestato statybos metu. Vėliausia šiems sluoksniams priskirta moneta – 1936 m. Lietuvos Respublikoje kaldintas centas.

Sujungus 2012 ir 2013 m. duomenis aišku, kad XIX a. pradžioje statytas namas buvo be rūsio, pirmame aukšte buvo du koridoriai, 4 patalpos ir viena spėjama patalpa namo P dalyje, neišlikusioje po XX a. pradžioje kilusio gaisro (1 pav.). Š namo dalyje būta dviejų apie 20 m^2 dydžio patalpų. Jas šildė viena krosnis, prišlieta prie koridoriaus K1 Š sienos ir prie pertvarinės sienos, tarp patalpų P1 ir P2. Pirmo aukšto grindys buvo išklotos plytomis (2012 m. tyrimų duomenimis). Į patalpą P1 buvo patenkama pro duris iš koridoriaus K1, o į patalpą P2 – iš patalpos P1. Iš lauko į apie 21 m^2 dydžio koridorių buvo patenkama pro duris namo R sienoje. Patalpos P3 būta apie 90 m^2 ploto. Ją šildė krosnis, prišlieta prie patalpos P sienos centrinės dalies. Patalpos grindys buvo medinės. Į P3 buvo patenkama pro duris iš gretimos patalpos P4. Patalpa P4 buvo apie 51 m^2 ploto. Ją šildė dvi krosnys, prišlietos prie patalpos Š ir P sienų centrinių dalių. Į patalpą buvo patenkama pro duris iš koridoriaus K2. Namo P dalyje būta apie 21 m^2 dydžio koridoriaus, iš jo buvo patenkama į patalpą P4, ir galima spėti – į po XX a. pradžioje kilusio gaisro neišlikusią patalpą P5 (?). Į koridorių buvo patenkama pro duris namo R sienoje. Patalpoje P4 ir koridoriuje K2 būta medinių grindų.

Vilniaus St. 41

During the 2013 season, 183 m^2 were excavated in the S part of the office building being erected at Vilniaus St. 41 (Fig. 1). The cultural layer was 4–8 m thick (H_{abs} 105.60–110.40 m). 887 valuable 15th–20th–centuries finds were catalogued. No traces of the area's earliest 15th century habitation have survived. Filled 16th century pits were discovered in the central part. The only 15th century find, a Casimir IV Jagiellon groat, was found in the late 16th – early 17th centuries layer.

The excavation of the S part of the fill of a 16th century pit at the excavation area's N wall was finished in 2013 (Fig. 2). The excavation of the pit's larger N part had occurred in 2012 but had stopped at the S wall of the area excavated that season. Based on the material from the earliest layers of the pit's fill: the remains of cooking pots (Fig .3) and vases discovered during the 2012 excavation season, it is possible to think that it had been dug in the first half of the 16th century. 16th – early 17th centuries finds, including the corner of a polychrome–glazed Renaissance rosette from the second quarter of the 16th century and a 1563 silver Sigismund II August 3 groat coin (Fig. 4:2) were discovered the later layers of the pit's fill during the 2012 and 2013 excavation seasons.

Valuable 17th–18th centuries layers (Fig. 7) have survived throughout the excavated area and contain characteristic contemporaneous finds: polychrome and green glazed stove tile fragments from the first half of the 17th century that are decorated with trellis gate and floral designs as well as isolated examples with the Radvila eagle coat–of–arms, household pottery remnants, nails, lead bullets, and shoe heel plates (Figs. 5, 6). Among the numismatic finds, the John II Casimir copper shillings mostly minted in the 1660s should be assigned to this layer.

Later, less valuable layers formed during the construction of an early 19th century home and its reconstruction in the 20th century (Fig. 1).